

2023

гуманитарные науки
естественные науки
технические науки

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал № 1

МУАЛЛИМ ХАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҲ

Илимий-методикалық журнал

2023

1-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоғарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз хам хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

Шөлкемлестіріушілер:

*Қарақалтақстан Республикасы Халық билимлендириу Министрлиги,
ӨЗПІИИ Қарақалтақстан филиалы*

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ

Нағмет АЙЫМБЕТОВ

Байрамбай ОТЕМУРАТОВ

Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ

Алишер АЛЛАМУРАТОВ

Дилшодхўжа АЙТБАЕВ

Тўлқин АЛЛАЁРОВ

Умида БАҲАДИРОВА

Фархад БАБАШЕВ

Асқар ДЖУМАШЕВ

Гүлнара ЖУМАШЕВА

Мырзамурат ЖУМАМУРАТОВ

Умида ИБРАГИМОВА

Меруерт ПАЗЫЛОВА

Асқарбай НИЯЗОВ

Сабит НУРЖАНОВ

Уролбой МИРСАНОВ

Бахтиёр РАХИМОВ

Арзы ПАЗЫЛОВ

Барлықбай ПРЕНОВ

Қаххор ТУРСУНОВ

Тажибай УТЕБАЕВ

Амангелди КАМАЛОВ

Ризамат ШОДИЕВ

Зафар ЧОРШАНБИЕВ

Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ

Гулрухсор ЭРГАШЕВА

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ ЭДЕБИЯТ

Курганов А. М. Инглиз ва ўзбек тиллари ҳарбий терминларининг лингвوماданий бирликларда ифодаланиши	6
Маллаева О. М. Умумий ўрта таълим мактаб инглиз тили ўқитувчиларининг индивидуал касбий ривожланиш траекторияси масалалари	18
Рузметова Н. В. Роль и значение английского языка в профессиональной ориентации будущих правоведов	24

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Bazarbaeva M. A. Baslawish klaslarda oqiw-tárbiyalıq jumislar processinde informacion-kommunikaciya texnologiyalarinan paydalanıw	32
Хаджибеков С. Н. Таълим кластери субъектлари интеграциясини лойиҳалаш механизми	37
Убайдова В. Э. Ўзбекистонда экспортбоп енгил саноат маҳсулотларини ишлаб чиқаришда Нақибандия таълимоти қўллашда суҳбат методидан фойдаланиш	41
Хаджибеков С. Н. Педагогик тажриба-синов ишларининг сифат ва самарадорлиги	47
Qurbonova Z. M. Talabalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi tizimini takomillashtirishda mahmud az-zamaxshariy ta'limotidan foydalanish	51
Turgunova A. T. Avlodlararo munosabatlar tizimida gerontopedagogika	59
Salieva P. A. Malaka oshirish tizimida boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy kompetentligini takomillashtirishda rivojlantiruvchi ta'lim o'rni	67
Jumanov A. A. Talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash holati va muammolari	72
Ergashev B. B., Mirsaidov I. T. Professional ta'lim muassasasi o'quvchilarining axborotlar bilan ishlash kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy asoslari	77
Файзуллаев Р. Х., Сайфиева Ю. Ў. Олий таълим муассасалари талабалари фанлардан мустақил билим олиш, фикрлаш, кўникма ва малакаларини шакллантириш	85
Чориев Р., Баратов М. Касб таълими мутахассисларини дуал тизими асосида касбий фаолиятга тайёрлаш	91
Эргашева Г. Р. Мутахассиснинг касбий мослашишига таъсир кўрсатувчи омиллар	97
Ходжанов А. Р. Талабаларни тарбиялашда педагогик фаолиятга қўйиладиган замонавий талаблар	102
Ярова С. Б. Талабаларнинг ижтимоий компетентлигини такомиллаштиришнинг назарий асослари	111
Очилов А. Х. Таълим инновацияси	118
Болиев У. И. Олий ўқув юртида талабаларни musiқа таълими воситасида маънавий-ахлоқий тарбиялашга қўйиладиган талаблар	122
Shodiyev H. R. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida geografiya fanini raqamli texnologiyalardan foydalanib o'qitishda xorijiy tajribalardan foydalanish	126
Элмурзаева Н. Х. Интеграциялашган таълимнинг асосий вазифаси	132
Ahadov M. Sh. Kimyoda ekstern ta'limni joriy etish metodikasi	136
Samiyeva Sh. X. Oliy ta'lim tizimida kreativ yondashuv asosida tadqiqotchilarning fikrlash tipologiyasini rivojlantirish	143
Fayzullaev R. X. Inklyuziv ta'lim maqsad va vazifalarini oshirishda resurs pedagogning o'rni va roli	154
Muqumova D. I. Ta'lim jarayonidagi pedagogik ixtiloflar, ularning sabablari va bartaraf etish choralari	160
Исмаилова З. К. Бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларининг мобилилик қобилиятини ривожлантириш	168

Мустафоева Д. А., Маматалиева М. И. Инновацион таълим жараёнларини таъкиллаштиришнинг касбий-ижтимоий зарурати	178
Садикова Ф. М. Компетенциявий ёндашув асосида талабалар мустақил ишлари таъкил этиш	183
Жўраева Г. А. Профессиял таълим йўналиши ўқувчи-талабаларида касбий компетенцияларни ривожлантириш	189
Мусаева Г. У. Ёшларни касбий фаолиятга йўналтириш самарадорлигини таъминлаш	195
Olimova D. M. O'quvchilarni milliy kashtachilik asosida estetik tarbiyalashni takomillashtirish texnologiyasi metodik muammo sifatida	200
Abduxamidov S. M. Ta'lim metodlari haqida umumiy ma'lumot	207
Abduxamidov S. M. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tasviriy san'at darslarining mazmun va mohiyati	210
Allayorova S. B. Ta'lim samaradorligini oshirishda integratsiya sharoitining didaktik imkoniyatlari	213
Allayorova S. B. Ta'lim klasterida pedagogik innovatsiyalar tushunchasi	219
Jamolddinova S. N. O'qituvchining konfliktologik tayyorgarligining kasbiy faoliyatidagi ahamiyati	224
Jamoldinova S. N. Kommunikativ qobiliyat - ta'lim-tarbiya jarayonidagi konfliktlarni bartaraf etish manbai sifatida	229
Элмурзаева Н. Х., Саидов З. Х., Абдуллаева М. Х., Маруфхонова С. У. Таълим тизимининг инновациялар жараёнлари	236
Мустафоева Д. Факторы развития компетентности персонала профессиональных образовательных учреждений	242
Элмурзаева Н. Х., Саидов З. Х., Абдуллаева М. Х., Маруфхонова С. У. Методика стратегического планирования	248
Шахмурова Г. А., Халитова Р. А. Формирование генетической грамотности у студентов биологического направления	253
Элмурзаева Н. Х. Профессиональное саморазвитие педагога	
Zaripova D. A. Training students on the basis of smart technologies in the development of innovation activities	262
Khamrayeva G. R. Model of development of education quality assessment skills of vocational education students	270

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИК ТИЙКАРЛАРИ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Норинов Ф. Қ. Геология фанининг тарихийлик нуқтаи назаридан тавсифий таҳлили	278
---	-----

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Jumamuratov A. J., Kalilaev F. K. Mekteplerde elementar bóleksheler fizikasi bólimin oqitwidi jetilistiriw jolları (Mektep fizika páni muğallimlerine metodikalıq járdem)	286
Джумабаев К. Н. Умумий ўрта таълим мактабларида python дастурлаш тилини ўқитиш муаммолари	293
Бекнозарова З. Ф. Физика фанини ўқитишда кейс технологиясини таъкил этиш	299
Бекнозарова З. Ф. Олий таълимда физика фани амалиёт дарсларини педагогик технологиялар асосида олиб бориш	305
Мавлонов Р. А. Қурилиш йўналишлари талабаларига чизма геометрия фанини ўқитишда компетентли ёндашув	309
Djumaev M. Matematika o'qitishda milliy o'quv dasurining uzviyligi va uzluksizligining o'ziga xos xususiyatlari	314

ИНТЕГРАЦИЯЛАШГАН ТАЪЛИМНИНГ АСОСИЙ ВАЗИФАСИ

Элмурзаева Н. Х.

*Чирчиқ давлат педагогика университети “Педагогика”
кафедраси п.ф.ф.д., доценти*

Таянч сўзлар: интеграция, интеграциялашган таълим, илмий интуитивлик, ахборот, технология, цивилизация.

Ключевые слова: интеграция, интегрированное образование, научная интуиция, информация, технология, цивилизация.

Key words: integration, integrated education, scientific intuition, information, technology, civilization.

Интеграциялашган таълим дунёда тобора кенг тарқалмоқда. Интеграциялашган таълимнинг асосий вазифаси ўқувчиларни асосий ҳодисалар, тегишли фанларнинг фактлари билан таништириш, кўникмаларни шакллантириш, ўрганилаётган ҳодисаларни таснифлаш ва ўлчаш, илмий интуитивликни ривожлантиришдир.

Ички билан бир қаторда, турли мамлакатларнинг таълим тизимларини бир-бирига яқинлаштириш ва ягона жаҳон таълим маконини шакллантиришга қаратилган ташқи интеграция амалга оширилади. Таълимнинг интеграцияси бугунги кунда, биринчи навбатда, бошланғич босқичида жорий этилмоқда. Ва бу жараён бошланғич таълим мазмунидан бошланади, унинг моҳияти шундан иборатки, интеграция ўқувчига объектлар ва ҳодисаларни яхлит шаклда хилма-хил ва тизимли равишда қабул қилишга имкон беради.

Дарҳақиқат, таълимнинг интеграцияси бошланғич мактабда табиатни ва жамиятни яхлит идрок этиш асосларини яратишга ва уларнинг ривожланиш қонунларига ўз муносабатини шакллантиришга имкон беради. Таълимнинг маълум бир сифатига эришишнинг муҳим шarti бу таълим стандартлари. Таълимни стандартлаштириш ҳар доим турли мамлакатларда ўқув режалари ва дастурларини ишлаб чиқиш, маълум бир таълим даражасини белгилаш орқали амалга оширилган.

Ахборот технологиялари цивилизациясининг шаклланиши таълимни ахборотлаштириш ва компьютерлаштириш жараёнига олиб келди. Таълим муассасаларида янги ахборот технологиялари жорий этилмоқда. Таълим тушунчаси ҳам ўзгариб бормоқда, чунки маълумотни самарали ўзлаштириш ҳозирги пайтда маълумотдан фойдаланиш қобилиятисиз имконсиздир. Ахборотни қабул қилиш қобилияти замонавий инсоннинг функционал саводхонлигининг таркибий қисмларидан биридир.

Компьютер технологиялари ўқувчиларнинг интеллектуал қобилиятларини ривожлантиради, материални чуқурроқ англашга ҳисса қўшади ва ўрганиш учун мотивацияни оширади.

Таълимнинг глобаллашуви XXI асрнинг бошлари жаҳон ҳамжамияти ва мамлакатимиз ҳаётининг барча соҳаларида глобаллашув жараёнларининг кучайиши билан ажралиб туради. Буюк рус энциклопедиясида глобаллашувга қуйидаги таъриф берилган: «Глобаллашув - махсус интенсивлиги билан ажралиб турадиган халқаро муносабатларни, иқтисодий, сиёсий ва ижтимоий-маданий жараёнларни байналмилаллаштиришнинг замонавий босқичи. Глобаллашувнинг энг аниқ кўринишлари бу ягона жаҳон бозорининг консолидацияси, давлатлараро, молиявий, савдо ишлаб чиқариш алоқаларининг фаол ривожланиши, пул, товар ва инсон оқимларининг кенгайиши, ижтимоий тузилмаларни жадал иқтисодий жараёнларга мослашиши, маданий универсализация. энг янги компьютер технологиялари асосида универсал ахборот маконини шакллантириш.

Жамиятнинг янгиланиши дунёга ўзгача қараш, мустақил фикр қилишни тақозо этади. Демак, ҳар бир ўқувчи жамиятда ўз ўрни ва мавқеини топиши, миллий ифтихор туйғусини шакллантириши, шунинг билан биргаликда, маънавиятни бойитиши лозим. Ўзлигини англаган инсон жамиятга, ундаги ўзгаришларга тафаккур кучи, танқидий кўз билан қарайди, ҳар бир ҳодисани таҳлил қилиб, баҳолайди.

Янгича тафаккур ва дунёқарашсиз бугунги глобал таъсирлар қўлами авж олаётган жамиятда шахсда барқарор миллий характерни такомиллаштириш ҳам, инсоннинг жамият ҳаётидаги онгли ва ижодий фаоллигини таъминлаш ҳам мумкин эмас.

Глобал фикрлаш орқали миллий маданиятлар софлигини сақлаб қолиш ва дунёда содир бўлаётган жараёнлардан хабардор бўлиб, уларга ҳаёт фаолиятини мослаштириш ёки улардан ҳимояланиш мумкин. Маълумки, ҳар қандай янгилик, воқеа-ҳодиса аввало, инсон руҳида чуқур из қолдиради.

Таълимни инсонпарварлаштириш ижтимоий ишлаб чиқаришни ва ижтимоий муносабатларни инсонпарварлаштириш-нинг объектив

жараёнлари билан боғлиқ бўлиб, шахс ва жамиятнинг ўзаро таъсирини оптималлаштириш муаммоларини ҳал қилишга қаратилган. Таълимни инсонпарварлаштиришга келсак, у қуйидагилар билан тавсифланади:

- хушмуомалалик, сезгирлик, самимийлик, ўзаро ғамхўрлик, олижаноблик, адолат ва шарафга асосланган ахлоқий ва психологик муҳитни яратиш; авторитар педагогикадан ҳамкорлик ва ижодкорлик педагогикасига ўтиш;
- ўқувчининг ўқув, илмий ва ишлаб чиқариш фаолиятини катъий тартибга солишдан танлаш эркинлигига ўтиш;
- ўқитишнинг барча босқичларида педагогик усул сифатида индивидуал ёндашувни амалга ошириш;
- ўқитувчига нафақат мутахассис сифатида, балки шахс сифатида, ўқитувчи сифатида талабларнинг ортиши;
- ўқувчиларнинг гуманитар тайёргарлигини такомиллаш-тириш.

Таълимни демократлаштириш шахсга таълим шаклини эркин танлашга, таълимнинг бир поғонасидан иккинчисига муаммосиз ўтишга имкон беради, ўқитувчи ва ўқувчиларга ижодий фаолият эркинлигини беради, уларнинг шахсий имкониятларини очиқ беришнинг ижтимоий кафолатлари ва имкониятларини кенгайтиради. Таълимни демократлаштириш воқитаси бу ҳар бир инсонга бутун умри давомида ўрганиш ва ривожланишга имкон берадиган умрбод таълим тизимини яратишдир.

Адабиётлар:

1. Мухамедов Ғ.И., Хўжамкулов У.Н., Топтемирова С.А. Педагогик таълим инновацион кластери Т.: 2020.
2. Мухамедов Ғ.И., Ходжамкулов У.Н. “Педагогик таълим инновацион кластери: таъриф, тавсиф, тасниф” Илмий рисола. – Т.: Университет, 2019. – 92 б.
3. N.X. Elmurzaeva. Organization of the Educational Process in Specialized Schools Pedagogical Problem. European Journal of Molecular & Clinical Medicine ISSN 2515-8260 Volume 07, Issue 07, 7020-7027, 2020
4. N.X. Elmurzaeva. Pedagogical Requirements for the Organization Process in Specialized State Educational Institutions. Psychology and Education Journal 58 (1), 1078-1084, 2021
5. N.X. Elmurzaeva Organizational and Pedagogical Conditions of Improving Educational Work with Mentally Retarded Children in Republik of Uzbekistan // Eastern European Scientific Journal . Ausgabe. 2019. №1. –Б. 498-502
6. Элмурзаева Н.Х. Организационно-педагогические условия профессионального обучения в промышленном колледже учащихся с ограниченными возможностями здоровья. Актуальные проблемы современной науки. Информационно-аналитический журнал. - Россия. Москва: 2012. 0,3 п.л.

РЕЗЮМЕ

Мазкур мақолада интеграцияланган таълимнинг асосий вазифаси ўқувчиларни асосий ҳодисалар, тегишли фанларнинг фактлари билан таништириш, кўникмаларни шакллантириш, ўрга-

нилаётган ходисаларни таснифлаш ва ўлчаш, илмий интуитивликни ривожлантиришдир бўйича амалий таклифлар билдирилган.

РЕЗЮМЕ

В данной статье основной задачей интегрированного обучения является ознакомление учащихся с основными явлениями, фактами соответствующих наук, формирование навыков классификации и измерения изучаемых явлений, развитие научной интуиции.

SUMMARY

In this article, the main task of integrated education is to acquaint students with the main phenomena, the facts of the relevant sciences, the formation of skills, the classification and measurement of studied phenomena, and the development of scientific intuition.

